

AUKŠTAITIS

Lietuvos SAJŪDŽIO Utenos rajono tarybos leidinys

1991 m. gruodžio 4 d. Nr. 5(22)

Kaina 20 kp

Lietuvos Sąjūdžio Seimo P A R E I Š K I M A S

Per 50 okupacijos ir aneksijos metų sovietiniai saugumo organai į savo veiklą įtraukė kai kuriuos Lietuvos gyventojus. Dalis jų pateko net į aukščiausias atkurtos Lietuvos Respublikos institucijas, partijas ir judėjimus.

Dėl asmenų, bendradarbiavusių su sovietiniu saugumu, praskisverbimo į valstybines institucijas, visuomeninius judėjimus (ir Sąjūdį) bei partijas, Lietuvos Sąjūdžio Seimas pareiškia:

— pritarlame Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimui, kad KGB etatiniai darbuotojai ir informatoriai pasitrauktų iš atsakingų valstybinių pareigų;

— remiame Aukščiausiosios Tarybos Komisijos KGB veiklai tirti pasiūlymą anketuoti valstybės pareigūnus ir pedagogus apie bendradarbiavimą su Sovietų Sąjungos KGB. Raginame Sąjūdžio remtus deputatus balsuoti už šį pasiūlymą;

Lietuvos Sąjūdžio Seimas reikalauja, kad:

— iš visų partijų, politinių ir visuomeninių judėjimų vadovaujančių organų turi pasitraukti su KGB bendradarbiavę, o juo labiau — jam dirgavę asmenys. Būtų visiškai nenuosekliu ir neteisinga, jelgu atsistatydinimo būtų reikalaujama tik iš eilinių sovietinio saugumo apgautų ar suviliotų žmonių, ir liktų neliečiami buvę LKP vadovai, kuriems KGB buvo jų valdžios tiesioginis ramstis ir įrankis;

— tie asmenys, kurie prieš kylant Sąjūdžiui ar jau būdamį Sąjūdžio struktūrose vykdė KGB užduotis arba savo iniciatyva bendradarbiavo su juo, nedelsdami patys iš Sąjūdžio struktūrų pasitrauktų. Jų neturi būti tarp Lietuvos Sąjūdžio 3-čiojo Suvažiavimo delegatų.

Posėdžio pirmininkai A. KUBILIUS,
A. VAISNORAS

Vilnius,
1991 lapkričio 16

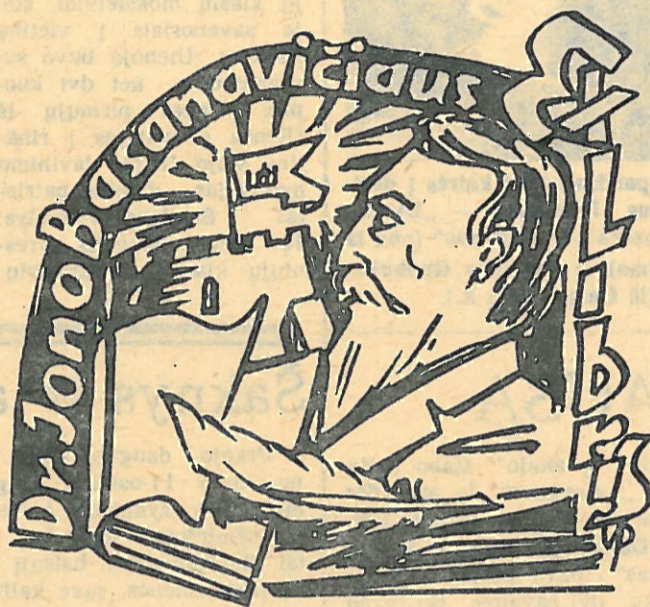
Į bendraminčių sambūrį

Netiesa, kad Lietuvos Sąjūdis jau atliko savo istorinį vaidmenį; atvedė į Nepriklausomybę, ir jo misija baigta. Daug, o! daug dar Sąjūdžiui darbu! Tegu tik rankų pakanka vesti toliau tautą tuo pasirinktu keliu. Ir būtų didžiausia klaida mums, bendraminčiams, „užmigti ant laurų“, pasitenkinti tik tuo, kad Lietuva jau pripažinta, užmirštanti, kiek pavojų dar gresia mūsų laisvei. (Opozicionieriai, ilgisi praetis, buriasi ir tęsia politinį ir psichologinį karą.) O juk Lietuvos Nepriklausomybės ir Sąjūdžio likimas rūpi ne vien sunkiomis Lietuvai dienomis ir naktimis žvarbusiems prie Parlamento rūmų ir kas trečiadienį 18.30 val. besirenkantiems Utenos marioje. Žinau daugybę puikių žmonių, besirūpinančių Lietuvos ateitimi, kurie, jei prireiktų, pasiaukotų už Tėvynę. Tiems nesavanaudiškiems, pilietiškai nusiteikusiems patriotams ir reikėtų daugiau ben-

drauti tarpusavyje, burtis. Tik aktyviai įsijungę į Sąjūdžio veiklą, tiesiogiai galėsite pakreipti ir Nepriklausomybės įtvirtinimo gaires bei padėti „apsišluoti“ pačiam Sąjūdžiui; atnaujinsite Sąjūdžio rajono tarybą, atnešite naujų minčių ir darbų. Dabar ir metas toks, kad stipresni ir labiau pasitikintys ateitimi galime jaustis tik bendraminčių sambūryje, šalia pasiryžusių, darbščių ir optimistų bičiulių.

Ateities Sąjūdis nebebus toks, kaip rinkimai į komjaunimo ar partinius organus: ką kolektyvas pasiūlė ir vieningai nubalsavo — jau tu ir „paskirtas“ sąjūdiečiu. Tiesa, dauguma tokių „pelų“ seniai nubyrėjo, bet ateičiai dar labiau kiekvienas turės pasverti savo paties dalykines savybes ir nuotakas; laisva valia prisijungti prie Sąjūdžio sustiprėjimo ir tapti iš tiesų dešiniąja Parlamento ranka.

E. FEDARAVICIENĖ

V. Petronio pieš.

Ar reikalinga tokia pagalba mūsų ūkininkams?

Kaip ir reikėjo tikėtis, ne taip seniai pradėjo kurtis organizacijos ir privačios įmonės, norinčios padėti ūkininkams apsirūpinti technika bei teikti metodinę pagalbą. Tokios iniciatyvos ėmėsi Lietuvos ūkininkų Sąjunga su savo padaliniais. Šios sąjungos įstatuose pagrindinis tikslas — skatinti ūkininkų kūrimąsi.

Si sąjunga įsteigė savo ūkiskaitinį padalinį — Mokslinės techninės kūrybos centrą (MTKC) „Servis Fermer“. Įkūrimo pagrindinis tikslas — teikti Lietuvos ūkininkų sąjungos nariams techninę materialinę pagalbą, aprūpinti gamybos priemonėmis, medžiagomis ir moksline technine informacija. Padalinys įkurtas 1990 m. sausio mėnesį, bet iki šiol nepersiregistravęs Utenos savivaldybėje, kaip to reikalauja Respublikos įstatymai. (Neperegistruotų įmonių veikla draudžiama.)

Šio centro direktoriumi Lietuvos ūkininkų sąjunga paskyrė M. Bobelį.

Prokuroro pavedimu buvo atliktas patikrinimas. Kaip rodo patikrinimo medžiaga, šis centras vykdė komercinę veiklą su individualiomis įmonėmis, uždromomis akcinėmis bendrovėmis ir kitomis ne žemės ūkio valstybinėmis įmonėmis. Šių metų gegužės 16 dieną MTKC direktorius M. Bobelis įregistravo individualią asmeninę įmonę tokiu pat „Servis Fermer“ pavadinimu ir pradeda „veiklą“. Iš įvairių TSRS ir Lietuvos valstybinių įmonių MTKC centras superka pagrindines priemones ir įrengimus ir parduoda juos savo individualiai įmonei. Tokiu būdu M. Bobelio individuali įmonė „Servis Fermer“ iš MTKC centro „Servis Fermer“ nuperka sandėlį už 45000 rb, automobilį IZ 2715 — už 5605,35 rb, dyzelinius variklius SMD tipo — už 12624,63 rb. Kur dingio du baldų komplektai „Kamanė“ už 2458 rb, dvi lovos — už 766 rb ir penktos sofos lovos už 3190 rb, MTKC „Servis Fermer“ direktorius M. Bobelis nepaaiškino.

Mokslinės techninės kūrybos centre UAB „Utenos statyba“ buvo parduota pagrindinių priemonių už 53745 rublius. Pagal savo įstatų 4.10 punktą, mokslinės techninės kūrybos centras materialines vertybes, įsigytas didmeninėmis arba mažmeninėmis kainomis, negali realizuoti didesnėmis už supirkimo kainas. Tuo tarpu Šiaulių valstybinei remonto ir statybos įmonei dyzelinius variklius SMD-18 pardavė po 6500 rb, nors pirkto juos už 3505 rb. Gerokai didesne kaina, negu pirkti buvo, parduoti dyzeliniai varikliai Leliūnų kolūkiui.

Siemet iš Charkovo gamyklos „Serp i molot“ MTKC nupirko 68 SMD tipo dyzelinius variklius, tačiau nei šie, nei kiti nebuvo parduoti ūkininkams. Negavo ūkininkai ir penkių variklių D-240, kuriuos šių metų rugpjūčio 23 d. MTKC išsirašė iš Utenos LEKG. Juos iš gamyklos nupirko kažkoks Teruška.

Kaip matyti, prekiaujama su įvairiomis įmonėmis, bet tik ne su ūkininkais. Tikėkimės, kad Lietuvos ūkininkų sąjunga padarys išvadą, ar reikalingas toks mokslinės techninės kūrybos centras Utenoje. Kaip informavo Agropromoninio banko Utenos skyrius, finansinė sąskaita banko MTKC uždaryta, o mokesčių inspekcija informavo, kad centro veikla uždaryta nuo šių metų spalio 8 d. Už baldų dingimą ir kitų trūkumų M. Bobelis į valstybės biudžetą įmokėjo 6454,1 rublio.

P. USNYS

Toks tokį pasižino...

Dar anais gerais laikais, kai „Tiesa“ buvo vienintelė ir neklystančioji partijos „organas“, vienas šios partijos eilinis, nors ir būdamas gan stambios organizacijos vadovu, aiškino paprastam žmogui, kad tiesa šlame laikraštyje tik iki storo brūkšnio, kuriuo pabrauktas laikraščio pavadinimas. Tuo, kas rašoma žemiau brūkšnio, tiki tik, švelniaiariant, „neprotingi žmonės“. Kad „Tiesa“ nepasikeitusi, eilinį kartą įsitikinau, perskaitešiu metų lapkričio 5 dieną vedamąjį, kuriame išspausdintas interviu su uteniške Rūta Galiniene. Suabejojęs gydytojos-stomatologės pareigomis (taip buvo pristatyta R. Galinie-

nė), nutariau pasiteirauti rajoninėse instancijose. Paaikėjo, kad tokios gydytojos-stomatologės Utenoje nėra. Beieškant nuskriaustų LDDP narių mokytojų, taip pat — be rezultatų... Atvirksčiai, kai kurie pavasarinio mokytojų strejko aktyvistai — paskirti vadovais.

Tačiau pavyko sužinoti, kad Biliaklemio kolūkio pirminkas, LDDP Utenos rajono komiteto narys A. Zukas nebrangiai pardavė už kolūkio lėšas nupirtą stomatologinį įrenginį. Kaip Jūs manote, kam? Ogi kovingajai LDDP teisų ir turtų gynėjai R. Galinienei.

P. TUMONIS

Buvusieji pyksta

Apmaudu dabar tiems, kurie neseniai gaudavo solidžias algas, turėjo beveik viską, ko geidė, manė visų esą gerbiami ir staiga pasijuto nuošalėje.

Kai ką tokia likimo išdaiga moraliai sugniuždytų, sumažintų turėtą energiją, tačiau tik ne pačius išvermingiausius TSKP — LKP — LDDP narius. Įvairūs prisiplakėliai seniai pabėgo iš šlovėgųjų gretų, ir jose liko tvirčiausieji, kuriuos bandoma skriausti visokiais būdais. Jiems belieka nepasiduoti ir kovoti už demokratijos sugrįžimą, prieš „raganų medžioklę“, nacionalizmo atgaivinimą ir t. t., nors oi kaip norisi susigrąžinti bent dalį buvusios šlovės ir privilegijų.

Nenuostabu, kad taip bekovojant ir nervai ne visada gali išlaikyti. Žiūrėk, ima ir pasiūlo koks nors „nedamuštas“ atgailauti arba net klauptis. Na ir išūlumas: seniai nustatytai, kad komunistai net miršta stovėdami. Nesvarbu, kad dabar tokiais viešai niekas savęs nebevadina, tačiau „mūsų mintys vienos ir tikslas vienas“. Šneka, kad neva niekas nesirošia šaudyti buvusių darniose TSKP eilėse, tačiau tegu nebando versti ir klupdyti — tuoj gaus atkirtį.

Gerokai suirzo demokratinė „Pasaga“, pamačiusi Utenos sąjūdistų (reikėtų daugiau dėmesio kreipti į kalbą, draugai „pasagistai“) stende jiems nepatikusį eileraštį. Nuspresta, kad ji „sukurpė koks nors nelaiiku prasipagrįjęs politinis eiliakalys ji nugirdžiusiojo užsakymu“. Patartina taip nutarusius paskaityti šių metų „Tremtinio“ II numerį ir bus aiš-

ku, kad jo autorė yra politkalinė, verta didelės pagarbos. Be to, ji nekviečia keršyti tiems, kurie kadaise darė blogus darbus, o tik kad patys prašytų atleidimo.

Keista, kad dėl to suirzo net tie, kurie pirma pasi-taikiusia proga kalba, kad neturi nieko bendra su žudžiusiais, trėmusiais ir kitais niekšybes dariusiais. Kaip suprasti ir žilius, pilnus sarkazmo ir piktos ironijos (beje, tas būdinga „Pasagai“) žodžius: „O jei kiti pasiūlytų JUMS tą patį? Ir dar gražiai rankutę sudėti priedo?“ Ne veltui sakoma: kas kam rūpi, tai ir ant liežuvio tupi. Ne vienas toks, nutaikęs deramą veido miną, stovėjo Baltijos kelyje, dalyvavo mitinguose, tačiau rugpjūčio pučo metu džiūgavo ir būrė bendraminčius. Laikinal teko aprimti, bet kaip norėtųsi, kad vėl grįžtų anie širdžiai ir kūni malonūs laikai... Ne veltui dviprasmiškai pažadama: „Ir jums, ir kitiems — visiems teks pagal nuopeinus. Buš kam tuo pasirūpinti“, Aišku, a? — kalbant tuo pačiu stiliumi.

Naiviai galvoja tie, kas prašo buvusius komunistus atsisakyti vadovaujančių postų ir geranoriškai juos palikti. Neverta nė bandyti atitraukti nuo pilno lovio, įpratusių socialiai ir riebiai misti, o ypač šiais laikais. Mūsų rajone atgailos dar nebuvo (nebuvo ir kitur), todėl malonus prašymas yra utopija, iš kurios tik pasišaipoma. Galima pršyti net nusižeminus, tačiau iš to naudos nebus. Ne veltui žmonių išmintis sako, kad kuprotą tik grabas ištiesina.

A. SIUKSCIUS

Neliūdėk, motule

1952 metų balandžio 29 dieną netoli Trumbatiškio, Surdegio miške, žuvo ir buvo nuvežti prie Anykščių skrebyno

trys šio krašto partizanai. Iš kairės į dešinę guli Bronius Morkūnas — „Diemedis“, Vladas Mozūra — „Kunotas“ (abu iš Barkuškių kaimo) ir Vytautas Guobuzas — „Viesulas“ (iš Gaspariškių k.).

Nepalikime jų užmarštyje

Po priespaudos, po genocido egzekucijų tauta palaipsniui blaivosi, ieško stiprybės praeityje, istorijos puslapių aprašymuose, buvusių įvykių atminimuose.

1944 metais vasario—kovo mėnesiais buvo kuriama Lietuvos vietinė rinktinė kovai tiek su raudonaisiais, tiek su rusais okupantais. Dauguma jaunuolių, ypač vyresniųjų klasių moksleiviai, stjo savanoriais į vietinę rinktinę. Utenoje buvo suorganizuota net dvi kuopos. Vienas pirmųjų iš Utenos gimnazijos į rinktinę stjo fizinio lavinimo mokytojas, didelis patriotas Smolenskas-Smalys. Juo pasekė daugelis vyresniųjų klasių moksleivių.

Vokiečiams likvidavus rinktinę, nemažas skaičius jaunuolių vėliau išėjo partizanais — kaip Jurgis Vasiljevas, žuvęs netoli Stambulankių geležinkelio stotelės, Vytautas Blažinnas, žuvęs netoli Saldutiškio, kiti, pakliuvę į okupanto rankas, kentėjo Sibiro lageriuose, o dar kiti — mirė nesulaukę Nepriklausomybės.

Kautynėse Baltarusijoje su raudonaisiais žuvo nemažai uteniškių rinktinės dalyvių. Jie buvo parvežti ir palaidoti Utenos kapinėse. Bolševikų okupacijos metu jų kapus prižiūrėdavo vienuolės. Tačiau aplink šiuos kapus buvo laidojama, ir todėl dabar neišku rinktinės dalyvių kapų vieta. Dau-

gelis uteniškių net ir nežino, kad yra tokie kapai. Būtina ši klausimą aptarti rajono ar miesto valdantiose institucijose ir surasti galimybę, kaip šiuos kapus kuo tai išskirti — paminklu ar panašiais į savanorių kryželiais.

Jeigu yra žuvusiųjų ar žuvusiųjų ar pažinusiųjų žuvusių, būtų pageidautina, kad aprašytų to meto laikotarpį ir žuvusiųjų pavardes. Tai vienas mūsų istorijos skaudžių puslapių, kuriame dar neatskleisti žuvusiųjų vardai. Nepamirškime jų!

V. PETRONIS

Utenos apygardos kultūros ir paveldo inspektorius

ADJUTANTO APKLAUSA

1945 m. liepos mėnesį NKVD nagus pakliuvo „Sakalo“ rinktinės štabo viršininko adjutantas VINCAS SAPOKA iš Labelkių kaimo, Leliūnų valsčiaus. Pateliame tardymo bylos fragmentą.

1945 m. rugpjūčio 3 d. Apklausa pradėta 10.00 val.

Apklausa daryta per Utenos apskrities NKVD skyriaus vertėją Andrejevą, išpėta, kad už netikslų vertimą taikomas BK 95 str.

KLAUSIMAS: Kurie dar būriai priklausė „Sakalo“ štabui, be paminėtų?

ATSAKYMAS: Patikslinu savo parodymus, duotus 1945 m. liepos 6 d. Mano paminėtas būrys „Bunkeris“ — tai „Geležinkelio“ būrys. „Bunkerio“ būrio vadui priklausė 11–12 žmonių. Jie laikosi apie Trumbatiškio geležinkelio stotį. Be to, netiksliai į protokolą įrašytas būrys „Baibariskis“. Iš „Geležinkelio“ būrio vado „Bunkerio“ girdėjau, kad būrys veikia Burbiškių miške. Vado slapyvardžio ir būrio kovotojų skaičiaus aš nežinau. Dėl man nežinomų priežasčių šis būrys nebuvo pavaldus „Sakalo“ štabui ir įsakymų aš jam nesiusdavau.

Be jau minėtų būrių, „Sakalo“ štabui priklausė ir daugiau. „Fakyro“ būrys, vado slapyvardžio nežinau, turėjo 7 žmones, bet raudonarmiečių dalinio buvo sumuštas ir po to apie būrį jokių žinių nesu girdėjęs. Tas būrys laikėsi Utenos apskrities Molėtų valsčiuje. Ar dar kokie padaliniai priklausė „Sakalo“ bandai, aš nežinau.

KLAUSIMAS: Kokias ryšio priemones turėjo „Sakalo“ štabas?

ATSAKYMAS: „Sakalo“ štabas su atskirais būriais ir kuopomis ryšius palaikė per nuolatinius ryšininkus, esančius štabe. Atskirais atvejais aš, kaip štabo viršininko adjutantas, štabo įsakymus ir nurodymus perduodavau į kurį nors būrį, o iš ten buvo siunčiami pasiuntiniai į kitus būrius, tie perduodavo kitiems, ir t. t.

Kovinių operacijų metu kuopų ir būrių vadai ryšiams su štabu siuntė savo ryšininkus. Su vietos gyventojais ryšius palaikė patys būrių ir kuopų vadai. Ryšininku, palaikyti ryšius su vietos gyventojais, štabas neturėjo. Žinias, kurias ryšininkai gaudavo iš vietos žmonių, būrių vadai perduodavo štabui. Štabo viršininkas „Barzdyla“ man sakė, kad štabas turi radijo stotį. Ar ji veikė, aš nežinau. Kokias dar kitas ryšių priemones turėjo štabas, aš nežinau.

KLAUSIMAS: Pasakykite pavardes ir slapyvardžius ryšininkų, esančių prie „Sakalo“ štabo.

ATSAKYMAS: Ryšininkų pavardžių aš nežinau, slapyvardžiai jų buvo „Sniegis“ ir „Briedis“.

KLAUSIMAS: Kas buvo „Sakalo“ štabo ryšių viršininku?

ATSAKYMAS: „Sakalo“ štabo ryšių viršininku buvo „Laisvūnas“. Jo pavardės ir vardo nežinau, tik žinoma, kad jis Utenos apskrities, Daugailių valsčiaus gyventojas. „Laisvūnas“ buvo paskirtas štabo ryšių viršininku dvi savaitės iki mano arešto. Iki to laiko tokių pareigų nebuvo.

KLAUSIMAS: Ar „Sakalo“ štabas turėjo ryšių palaikymo instruktorių? Pasakykite jų pavardes?

ATSAKYMAS: Ar „Sakalo“ štabas turėjo ryšių instruktorių, aš nežinau. Ryšių viršininkas, kaip jau sakiau, buvo paskirtas iki mano suėmimo. Iki to laiko tokių pareigų iš viso nebuvo. Man esant štabe, ryšių viršininkas jokių jam priskirtų specialiųjų žmonių neturėjo. Apytikriai 2–3 savaitės iki mano suėmimo į būrius ir kuopas buvo išsiuntinėta instrukcija apie ryšių organizavimą, nurodant reikalą vėbuoti ryšininkus iš vietos žmonių ir iš jų kurti instruktorių kadrus. Bet ar tai buvo padaryta, aš nežinau. Tuo klausimu turėjo rūpintis patys būrių ir kuopų vadai.

KLAUSIMAS: Ar buvo teroristinio charakterio reiškiniai? Prieš ką ir kokiu būdu jie buvo įvykdyti?

ATSAKYMAS: (Cia raštas sunkiai įskaitomas, neišskus.) Apie teroristinio charakterio veiksmus man nėra žinoma. Iš štabo būriams ir kuopoms buvo išsiuntinėta instrukcija puldinėti milicijos ir istrebitelių dalinius. Stotį į kautynes su Raudonosios armijos daliniais buvo draudžiama. Terorizuoti apylinkių ir valsčių tarybų pirmininkus ir jų šeimas buvo uždrausta. Teroristiniai pasireiškimai man nėra žinomi. Gal jų ir padarė būriai, bet į štabą pranešimų nepateko. Kartą, datos neprisimenu, esu gavęs sąrašą kautynių, kuriose dalyvavo būriai, dabar jų nebeatsimenu.

KLAUSIMAS: Ką dar galite pridėti prie savo parodymų?

ATSAKYMAS: Prie savo parodymų galiu pridėti, kad maždaug 2 savaitės iki mano sulaikymo štabo viršininkas „Barzdyla“ mane ir su manim buvusį dar vieną eilinį banditą siuntė į „Žaliojo Velnio“ būrį susitarti dėl kontaktų kovojant prieš Tarybų valdžią. Tuo tikslu iš „Žaliojo Velnio“ būrio atėjo du ryšininkai, su kuriais aš nuėjau į sutartą vietą. Turėjo eiti pats štabo viršininkas, bet dėl man nežinomų priežasčių jis pats nėjo, o nusistė mane. Nuėjęs į sutartą vietą, aš pralaukiau dvi dienas ir nesulaukęs parėjau. Be to, aš nebelaukiau ir todėl, kad į šį rajoną buvo pradėta traukti kariuomenė ir aš pabijojau ilgiau ten likti. Taip susitikimas ir neįvyko. Susitikimo vietą man nurodyti būtų sunku, nes vietovė man nežinoma.

Daugiau ką pasakyti neturiu. Mano žodžiai užrašyti teisingai ir vertėjo man garšiai perskaityti man suprantama lietuvių kalba.

Apklausa baigta 1945 08 03 20.00 val.

Šaknys ir atžalos

Praėjo daugiau kaip pusantų metų nuo kovo 11-osios ir daugiau kaip treji metai nuo įžymiosios birželio 3 dienos, o jau užmiršome daug ką, kas buvo prieš tai. Snekame apie baisųjį okupacinį terorą tarsi žmonės, savo kailiu jo nepatyrę. O jau triukšmą keliame dėl KGB „Juozello“, tarsi jis vienintelis būtų mūsų kančių kaltininkas. Tuo tarpu broliai Tomkai, prisidengdami triukšmu dėl „Juozo“, pirštų duria žmogų į akį ir aukos balsu klykia, tarsi ne Sąjūdžio vardu sau kapitalą susikrovė. Neseniai šaukė, kad Lietuvoje „landsbergistai“ medžioja raganas“ (ar ne save taip tiksliai įvardino?), dabar rimtu veidu tvirtina — „kagebistams tarp mūsų ne vieta“. Prisiminkim, kas organizavo ir užtikrino okupacinio režimo gyvybingumą Lietuvoje? Priminsiu visiems žinoma tiesą: okupaciniam režimui įsigalėti padėjo du slibinai: LKP ir KGB. Vienas planavo ir organizavo, kitas, springdamas žmonių krauju ir asaromis, vykdė. Pažiūrėkim, kieno parašai po visais trėmimų, kolchozų tvėrimo įsakymais, kovos prieš bažnyčią, nepaklusniąją inteligentiją, miško brolius ir kitais įsakymais. Prisiminkim, kas visą tą vykdė arba užtikrino vykdymą, kieno rankos nukankintųjų kūnus mėtė į šulinius, degino trobas, plėšė, stūmė po automobilių ratais arba šaltakraujiškai pasmaugdavo ir įmesdavo į upe.

LKP ir KGB sudarė komandiruotieji „broliška“ pagalbai ir lietuviškieji kola-

borantai. Komandiruotieji tyliai atvažiavo, tyliai išvažiavo, o likę su asaromis pasiguodžia — už ką gi mes taip sunkiai kovojome?!

Dalis buvusio politinio elito, kuriam tiek dirbo KGB, dabar sėdi garbingiausioj vietoj — Parlamente. Tikėtina, kad Parlamente yra ir KGB talkininkų — visokie lygio agentėlių. Dabar dėl „Juozo“ kilęs triukšmas verčia rimtai susimąstyti. Tarkim, kad LKP, KGB ir jų komandiruoti žmonės sudaro kažkokio balsaus augalo šaknis, kamieną ir šakas; smulkios šakelės ir lapai — nesuskaituojama armija agentėlių.

Atgavus Nepriklausomybę, tapo aišku, kad antžeminę šio augalo dalį būtina pašalinti, juo labiau, kad ji beveik nudžiūvusi ir motosi jau iš tolo. Jiems svarbu, kad gyvos liktų šaknys, iš kurių rūpestingai prižiūrint, dar išaugs ir atžalos. Didesnė šio stuobrio dalis po rugpjūčio pučo išgabenta arba dar gabenama į Rytus. Dabartinio manevro galbūt net su mitiniu „Juozu“, nepavadinčiau kelmo maskavimu arba šaknų išsaugojimu. Todėl kaip pilietis, kaip rinkėjas, pritardamas AT pirmininkui V. Landsbergiui, reikalauju komunizmo, plačiąja šio žodžio prasme, kaip nacizmo teismo. Iki teismo įvyks ir pasibaigs, reikalauju įtariamųjų — buvusių LKP narių ir funkcionierių, buvusių KGB bendradarbių, deputatinių įgaliotųjų sustabdymo.

J. SIMONELIS

1944 metų vasarą

Utenos parapijos kapinėse, vakarinėje pagrindinio tako pusėje, pasviro granito luite iškaltas užrašas: „Utenos „Saulės“ gimnazijos direktorius, Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos vicerektorius PETRAS RAUDA 1894—1974“. P. Rauda prieš mirtį (1969—1972 m.) parašė įdomią prisiminimų knygą „Nesuprantami mums, Viešpatie, Tavo keliai“. Nemaža puslapių joje skirta Utenos „Saulės“ gimnazijai ir įvykiams vokiečių bei bolševikų okupacijos metais. Cia pateikiame atsiminimų fragmentų iš 1944 m. vasaros.

Skandūs ir baisūs išgyvenimai

Jau keletą naktų praleidome savo slėptuvėse rūsyje. Viena bėda, kad labai drėgna. Atsigulė išsi-pasakodavome dienos iš-pūdžius. Vieną tokį vakarą girdžiu prie rūsiu durų rusiška! reikalaujant vyresniojo. Nuščiuvome. Reikalavimas darėsi vis griežtesnis ir grasė eisią daryti krata. Ką gi, užsivilkau

sutaną, kažkodėl atrodydavo, kad sutana išgelbės, ir išėjau. Du kareiviai su automatais. Pasisakiau — esu vyresnis ir paklausiau, kuo galėčiau patarnauti. Sako trumpai: „Casy“. Supratau, kad klausia, kuri valanda, ir pasakiau, kad turbūt jau 12 val., o jie man rusiška! „Atiduok savo laikrodį“. Kišenėje

turėjau auksinį „Mozerio“ firmos laikrodį, bet kas jam duos... Sakau, yra bute, eisu ir atnešiu. O jis: „Niekur nejudėk.“ Paduo-du bunkerio raktus moterial, su kuria kalbėjosi kareiviai, ir ji atneša mano kišeninį laikrodį, kuris stipriai tukseno. „Gera! — sako, — ten dar yra trys kunigai, tegul ir jie atiduoda savo laikrodžius“. Tie apačioje girdėjo mūsų pokalbį ir pradėjo nervintis. „Ką gi, — sakau moteriškai, — eik, paprašyk, kad duotų“. Norisi jais atsikratyti. Vienas kareivis išgėręs, bet dar valdosi, antrasis ramesnis, yra kelis kartus buvęs virtuvėje ir valšintas. Jis bando pirmąjį raminti, o tas įniršęs atitraukia savo automata nuo manęs ir nukreipia į savo kompanijoną.

(B. d.)